

RECENZE

Na metodiku projektů *REFLEX* by měla navazovat i šetření mezi absolventy, která případně organizují jednotlivé vysoké školy. Výsledkům by měli věnovat náležitou pozornost nejen pracovníci jednotlivých fakult

a vysokých škol, ale i všichni, kdo se zabývají vysokoškolskou politikou nebo uvažují o reformách v této oblasti.

Vladimír Roskovec

**Helena Grecmanová,
Miroslav Dopita, Jana Kantorová,
Jitka Skopalová, Martin Chvál**
*Organizační klima fakult
připravujících učitele*
Olomouc: Univerzita Palackého
v Olomouci, 2013. 163 s.

**Helena Grecmanová,
Miroslav Dopita et al.**
*Determinanty organizačního klimatu
vysokých škol a fakult*
Olomouc: Univerzita Palackého
v Olomouci, 2013. 201 s.

Důvod, proč jsou recenzovány obě publikace najednou, je zřejmý jak z názvu, který v obou případech obsahuje pojem *organizační klima*, tak i ze složení autorských kolektivů, jehož hlavními představiteli jsou Helena Grecmanová a Miroslav Dopita působící na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. A v neposlední řadě platí, že obě knihy jsou zařazeny jedním projektem Grantové agentury ČR.

Podle mého názoru není zcela podstatné, v jakém pořadí by čtenář měl přistoupit k oběma publikacím, ale zdá se, že ucelenější a systematičtější

je kniha *Organizační klima fakult připravujících učitele*, k níž druhá z recenzovaných publikací může (ale také nemusí) být použita, a to spíše třeba jako rozšiřující zdroj informací týkajících se některých, i když zdaleka ne všech determinantů tohoto klimatu.

Nejprve se tedy budu věnovat textu, který ze svého hlediska považuji za primární. *Organizační klima fakult připravujících učitele* je strukturováno klasicky akademicky. V úvodních kapitolách se autoři věnují vymezení tématu a definování klíčových pojmů. Stručně se zabývají vývojem českého vysokého školství, pozornost věnují zcela logicky i tomu, proč hovoří o fakultách připravujících učitele a nikoliv o pedagogických fakultách, jak chápou organizační klima a roli akademického pracovníka. Při vytváření organizačního klimatu jsou totiž právě akademičtí pracovníci nejdůležitějšími aktéry. Uvádějí, že akademičtí pracovníci se musejí vyrovnávat s různými vnějšími i vnitřními tlaky, a dokonce v této souvislosti hovoří i o krizi akademické práce. Za velmi ilustrativní a dobře známý v této souvislosti můžeme

považovat například tlak směrem k preferování výzkumných aktivit na úkor vlastní pedagogické činnosti. Ten se projevuje klasicky „nucením“ akademických pracovníků k tomu, aby vypracovávali stále nové návrhy projektů, a tento tlak je zesílen i faktem, že jejich pozice na fakultách je v podstatě dočasná, omezená dobou, na kterou byl získán projekt. Když přístě projekt není, neexistuje ani pracovní pozice. Existuje samozřejmě také finanční tlak, protože čistě pedagogické úvazky jsou ohodnoceny oproti výzkumným významně méně. Na fakultách připravujících učitele se tyto tlaky prohlubují i v té souvislosti, že samotný trend, který dává prioritu výzkumu a jeho přímému uplatnění v soukromé podnikatelské sféře, je z podstaty takového oboru jen obtížně následovatelný. I z tohoto důvodu by samozřejmě mohlo být velmi přínosné zjistit, jakým způsobem se fakulty připravující učitele s těmito tlaky a trendy vyrovnávají.

Druhá část knihy je věnována především informacím o výzkumech organizačního klimatu v zahraničí, protože, jak autoři sami uvádějí, v České republice se dosud srovnatelné výzkumy zaměřené na organizační klima vysokých škol či fakult neuskutečnily. Autoři se soustřeďují zejména na metody těchto výzkumů, které chápou jak zdroj inspirace pro vlastní výzkumný projekt. Z výčtu výzkumů je zřejmé, že jsou pro zachycení tohoto tématu používány speciální dotazníky, některé jednorázové, ale

jiné s dlouholetou tradicí. A rovněž je evidentní, že vzhledem k šířce pojmu organizačního klimatu se různé dotazníky zaměřují na různá dílčí témata (např. image organizace, komunikace, svoboda, konflikty/násilí, riskování, atd.).

Po tomto přehledu přichází na řadu popis výzkumu, tak jak ho připravil autorský tým. Bohužel ale zcela chybí vymezení cíle a konkrétního zaměření výzkumu. Čtenář má možnost zblízka nahlédnout do tvorby dotazníku pro akademické pracovníky a „scénáře“ polostrukturovaného rozhovoru pro vedení fakulty a později také do průběhu výzkumu na fakultách, ale nedozví se, co vlastně tímto nástrojem autoři chtějí zjistit. Protože, jak bylo řečeno výše a jak sami autoři dobře ukazují, organizační klima zahrnuje mnoho oblastí a z tohoto důvodu je nutné specifikovat pole, ve kterém se právě jejich výzkum pohybuje. Alespoň pro čtenáře tak chybí spojovací článek mezi obecnou a široce pojatou teorií a jejím praktickým uplatněním ve výzkumu. Celá publikace tedy není vůbec zaměřena na prezentaci výsledků z tohoto výzkumu, ale je mnohem spíše zaznamenáním okolností, které doprovázely přípravu dotazníku a průběh sběru dat. Za příklad přístupu autorů, kteří v knize podrobně popisují sběr dat, může sloužit trochu nešťastně zvolené dvoukolové dotazování akademických pracovníků. V prvním dotazníku se výzkumníci ptali na to, jaké je organizační klima,

RECENZE

a o několik týdnů později stejným respondentům zaslali dotazník týkající se představ o organizačním klimatu (tj. jaké by mělo být).¹ Zatímco v prvním kole byla poměrně vysoká míra návratnosti, v druhém se násobně snížila a byla doprovázena dotazy: Proč musíme vyplňovat něco, co jsme už vyplnili?

Z mého pohledu jde o publikaci, která prezentuje projekt v neuzavřené podobě. Autoři tuto neuzavřenost v úvodu odůvodňují (a přiznávají) tím, že nebylo možné prezentovat výsledky šetření vzhledem k problémům se sběrem dat. Doufám ale, že to neznamená jejich úplnou rezignaci na analýzu získaných dat a že ji budou prezentovat na jiném místě.

Jak bylo uvedeno v úvodu recenze, druhá kniha se zaměřuje na determinanty organizačního klimatu vysokých škol a fakult. Struktura naznačuje, že je složena z dílčích výzkumů, které souvisí různým způsobem a různou měrou s tématem vnějších a vnitřních determinantů organizačního klimatu. Autorský kolektiv v tomto případě zahrnuje i autory z jiných pracovišť než z Pedagogické fakulty Univerzity Palackého. Například Zdenka Nováková se zabývá legislativou vysokého školství a jejím historickým vývojem od roku 1918, Alena Opletalová analyzuje ekonomické podmínky a způsoby

financování veřejných vysokých školách. Za jeden z důležitých (vnitřních) determinantů je možné považovat také hodnocení akademických pracovníků. Na případu Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého ukazují autoři Talašová, Stoklasa a Holeček východiska hodnotícího matematického modelu (včetně etických) a pak také jeho praktickou stránku. Autoři popisují koncept tohoto modelu jako úspěšný. V tomto případě by bylo možné si docela dobře představit provedení rozsahem menšího, ale zaměřením jasného výzkumu na půdě této fakulty, aby byla získána zpětná vazba i přímo od akademických pracovníků. Další možnost pohledu na klima vysokých škol představuje kapitola Ivony Dömischové. Ta se zabývá perspektivou studenta, to znamená, že tento příspěvek poněkud přesahuje dané téma, protože je zaměřen na klima vysokoškolské výuky, které ale s organizačním klimatem poměrně úzce souvisí. Klima vysokoškolské výuky z pohledu studentů je posuzováno podle několika základních proměnných – mezi nimi např. velikost studijních skupin, (fyzické) prostředí, způsob hodnocení studentů, jejich motivace studovat daný obor, časová náročnost atd. Klima výuky lze zjišťovat na základě různých evaluačních postupů směřovaných na získání zpětné vazby od studentů, které se obecně zabývají hodnocením kvality výuky. Jak vypadá taková evaluace na půdě Pedagogické fakulty Univerzity Palackého a zjišťování

¹ Všechny dotazníky jsou uvedeny v příloze, takže čtenář má možnost si udělat obrázek o tématech, na která se zaměřují.

toho, zda tento přístup lze použít i pro vyhodnocení klimatu vysokoškolské výuky, je základní otázkou této kapitoly. Na ni autorka odpovídá záporně, protože tak, jak je evaluace nastavená, zdaleka nepostihuje některá základní témata a problematický je rovněž způsob distribuce formulářů, neinformovanost studentů i celková netransparentnost evaluace.

Na závěr mám jednu obecnou poznámku k recenzovaným publikacím. V dnešní době existuje velký tlak na publikační činnost akademiků,

kteří jsou podle ní hodnoceni – tento fakt zmiňují na mnoha místech opakovaně také autoři obou knih. Nepochybně i oni se s ním musí vyrovnávat a reagovat na něj. Přestože je tento tlak velký, každá publikace by měla projít kritickým editorským či redakčním posouzením z hlediska soudržnosti textu, struktury i jazyka. I v tomto případě by podobná korekce velmi prospěla.

Michaela Šmídová

Jan Kohoutek

A Long Night's Journey into the Day.

Implementation of Czech Policy on Higher Education Quality Assurance

Saarbrücken: Lambert Academic Publishing, 2011.

The recent publication “A Long Night's Journey into the Day – Implementation of Czech Policy on Higher Education Quality Assurance”, by Jan Kohoutek, takes an implementation analysis approach to understanding the role of the State in shaping higher education policies – specifically quality assurance in the Czech Republic. It is a data-rich publication, where Kohoutek questions the traditional top-down vs. bottom-up dichotomy, particularly Cerych and Sabatier's stages which he contends “is best confined to heuristic purposes”.

Quality assurance in Central and Eastern Europe is one of the author's main areas of expertise and the Czech case is a good case to apply an implementation analysis and improve our understanding of the role played by different actors because of the dramatic changes these systems witnessed after the fall of communism (e.g. increased demand, privatization and the shift towards Western European models, also in the context of the Bologna process). This is a highly readable and well-structured publication, which uses a variety of theoretical and conceptual underpinnings to make its point.

First, the book provides a methodical overview of system-level instruments for higher education policy on quality assurance in the Czech Republic. The Author uses